

4. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.

**Стеблянюк І.О.**

*кандидат економічних наук, доцент,*

*Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара*

## **ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Стабільність розвитку національної економіки значною мірою залежить від ступеня розвиненості та ефективності її структури, яка в українських умовах є недосконалою [1, с. 32]. У сучасних складних умовах соціально-економічної кризи структурна політика має бути домінуючою і скоординувати діяльність усіх напрямів економічної політики, що впливають на структурні зміни, на єдиній концептуальній основі. Структурна політика може здійснюватися в рамках загальної системи державних заходів регулювання окремих економічних процесів через промислову, регіональну, інноваційну, інвестиційну, приватизаційну, антимонопольну, соціальну, зовнішньоекономічну політику, в межах яких відбуватиметься опосередковане регулювання макроекономічних пропорцій вітчизняної економіки. Важливим елементом структурної політики є інноваційно-інвестиційна складова, оскільки вона є запорукою економічного зростання.

Дослідники виділяють три різних, але найтіснішим чином взаємопов'язаних рівні процесів організації та самоорганізації національної економіки в системі інноваційної діяльності, які доповнюють один одного: глобальний, національний (тобто макрорівень), мікрорівень. Під першим рівнем розуміють формування і функціонування національної економіки в її відносинах зі світовою економікою, на макрорівні – з суспільно-політичною системою держави, на мікрорівні – взаємини між різними суб'єктами національної економіки [2, с. 253]. Відповідно, для національної економіки зовнішнім середовищем є світова економіка, а в більш широкому сенсі – світове співтовариство загалом. Вона функціонує в певній суспільно-політичній системі, сформованій у державі. Для суб'єктів господарської діяльності, які функціонують в рамках національної економіки, зовнішнім

середовищем є як сама національна економіка, так і суспільно-політична система держави.

У табл. 1 наведено дані про інноваційну активність суб'єктів національної економіки. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Таблиця 1

### Інноваційна активність суб'єктів національної економіки

| Рік  | Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, % | Загальна сума витрат, млн. грн. | У тому числі за напрямками, % |               |              |                                 |   |  |              |
|------|--|---------------------------------|-------------------------------|---------------|--------------|---------------------------------|---|--|--------------|
|      |  |                                 | дослідження і розробки        | у тому числі  |              | придбання інших зовнішніх знань | підготовка виробництва для впровадження інновацій | придбання машин обладнання та програмного забезпечення | інші витрати |
|      |  |                                 |                               | внутрішні НДР | зовнішні НДР |                                 |   |  |              |
| 2000 | 18,0   | 1760,1                          | 15,12                         | -             | -            | 4,14                            | 9,31  | 61,05  | 10,38        |
| 2001 | 16,5   | 1979,4                          | 8,66                          | -             | -            | 6,32                            | 9,29  | 63,12  | 12,62        |
| 2002 | 18,0   | 3018,3                          | 8,95                          | -             | -            | 4,96                            | 10,77   | 61,81  | 13,51        |
| 2003 | 15,1   | 3059,8                          | 10,23                         | -             | -            | 3,13                            | 17,23   | 61,24  | 8,17         |
| 2004 | 13,7   | 4534,6                          | 9,82                          | -             | -            | 3,16                            | 17,83   | 59,93  | 9,26         |
| 2005 | 11,9   | 5751,6                          | 10,65                         | -             | -            | 4,23                            | 17,24   | 54,76  | 13,12        |
| 2006 | 11,2   | 6160,0                          | 16,12                         | -             | -            | 2,59                            | 15,50   | 56,64  | 9,15         |
| 2007 | 14,2   | 10821,0                         | 9,12                          | 7,33          | 1,78         | 3,03                            | -   | 68,77  | 19,08        |
| 2008 | 13,0   | 11994,2                         | 10,37                         | 7,99          | 2,37         | 3,52                            | -   | 63,90  | 22,21        |
| 2009 | 12,8   | 7949,9                          | 10,65                         | 7,97          | 2,68         | 1,46                            | -   | 62,58  | 25,32        |
| 2010 | 13,8   | 8045,5                          | 12,38                         | 10,17         | 2,21         | 1,76                            | -   | 62,79  | 23,07        |
| 2011 | 16,2   | 14333,9                         | 7,53                          | 5,81          | 1,72         | 2,27                            | -   | 73,18  | 17,02        |
| 2012 | 17,4   | 11480,6                         | 10,42                         | 8,41          | 2,01         | 0,41                            | -   | 70,13  | 19,04        |
| 2013 | 16,8   | 9562,6                          | 17,13                         | 13,72         | 3,41         | 0,91                            | -   | 58,00  | 23,96        |
| 2014 | 16,1   | 7695,9                          | 22,80                         | 15,87         | 6,93         | 0,61                            | -   | 66,47  | 10,12        |
| 2015 | 17,3   | 13813,7                         | 14,76                         | 13,28         | 1,49         | 0,61                            | -   | 80,65  | 3,97         |

Джерело: побудовано за даними [3]

Протягом 2000-2008 рр. спостерігалось стійке зростання суми витрат на інновації із 1760,1 млн. грн. до 11994,2 млн. грн. Під впливом фінансової кризи вона скоротилася, а у 2011 р. мав місце максимальний обсяг фінансування інновацій – 14333,9 млн. грн. У наступні роки спостерігалось його стійке скорочення – до 7695,9 млн. грн. у 2014 р., що нижче рівня 2010 р. (8045,5 млн. грн.). У 2015 р. відбулося зростання обсягів фінансування інновацій до 13813,7 млн. грн. У структурі джерел фінансування інноваційної діяльності частка власних коштів, починаючи з 2010 р., зростає суттєво – із 59,35% до 97,20% за рахунок скорочення питомої ваги коштів іноземних інвесторів – із 29,97% до 0,42% (табл. 2).

Таблиця 2

**Джерела фінансування інноваційної діяльності**

| Рік  | Загальна сума витрат, млн. грн. | У тому числі за рахунок коштів, % |                    |                      |              |
|------|---------------------------------|-----------------------------------|--------------------|----------------------|--------------|
|      |                                 | власних                           | державного бюджету | іноземних інвесторів | інші джерела |
| 2000 | 1757,1                          | 79,64                             | 0,44               | 7,57                 | 12,35        |
| 2001 | 1971,4                          | 83,90                             | 2,83               | 2,97                 | 10,30        |
| 2002 | 3013,8                          | 71,07                             | 1,51               | 8,76                 | 18,66        |
| 2003 | 3059,8                          | 70,21                             | 3,04               | 4,25                 | 22,50        |
| 2004 | 4534,6                          | 77,22                             | 1,40               | 2,48                 | 18,91        |
| 2005 | 5751,6                          | 87,72                             | 0,49               | 2,75                 | 9,04         |
| 2006 | 6160,0                          | 84,60                             | 1,86               | 2,86                 | 10,68        |
| 2007 | 10821,0                         | 73,65                             | 1,34               | 2,97                 | 22,04        |
| 2008 | 11994,2                         | 60,56                             | 2,81               | 0,96                 | 35,67        |
| 2009 | 7949,9                          | 65,02                             | 1,60               | 19,03                | 14,35        |
| 2010 | 8045,5                          | 59,35                             | 1,08               | 29,97                | 9,59         |
| 2011 | 14333,9                         | 52,92                             | 1,04               | 0,40                 | 45,64        |
| 2012 | 11480,6                         | 63,90                             | 1,95               | 8,67                 | 25,48        |
| 2013 | 9562,6                          | 72,92                             | 0,26               | 13,11                | 13,71        |
| 2014 | 7695,9                          | 84,98                             | 4,47               | 1,80                 | 8,74         |
| 2015 | 13813,7                         | 97,20                             | 0,40               | 0,42                 | 1,98         |

*Джерело: побудовано за даними [3]*

Про несуттєве зростання підтримки інноваційної діяльності з боку держави свідчить максимальна питома вага коштів бюджету у її фінансуванні у розмірі 4,47% у 2014 р. За підсумками 2015 р. частка інших джерел, переважно кредитних, у фінансуванні інноваційної діяльності склала лише 1,98%, проте в окремі роки вона була в рази вище – 2008 р. (35,67%), 2011 р. (45,64%).

Протягом 2000-2005 рр. питома вага підприємств, що впроваджували інновації, скоротилася з 14,8% до 8,2%. У 2006 р. розпочалося її стійке зростання до 15,2% у 2015 р. (табл. 3).

Протягом 2000-2011 рр. спостерігалася стійка тенденція до зростання впровадження нових технологічних процесів із 1403 до 2510, у наступні періоди вона змінилася на протилежну і до кінця 2015 р. їх кількість досягла 1217. Негативною ознакою є стійке погіршення стану впровадження у виробництво інноваційних видів продукції протягом 2000-2010 із 15323 до 2408 найменувань. У наступні роки ситуація покращилася і до кінця 2015 р. їх кількість зросла до 3136, але у цьому ж періоді кількість найменувань впровадження нових видів техніки скоротилася із 1314 до 966. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової є мізерною і скоротилася протягом аналізованого періоду 2000-2015 рр. із 9,4% до 2,5%.

Таблиця 3

**Впровадження інновацій на промислових підприємствах**

| Рік  | Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, % | Впроваджено нових технологічних процесів, процесів | у т.ч. маловідходні, ресурсо-зберігаючі | Впроваджено виробництво інноваційних видів продукції, найменувань | з них нові види техніки | Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, % |
|------|--|--|---|---|-------------------------|---|
| 2000 | 14,8   | 1403   | 430                                     | 15323   | 631                     | 9,4   |
| 2001 | 14,3   | 1421   | 469                                     | 19484   | 610                     | 6,8   |
| 2002 | 14,6   | 1142   | 430                                     | 22847   | 520                     | 7,0   |
| 2003 | 11,5   | 1482   | 606                                     | 7416  | 710                     | 5,6   |
| 2004 | 10,0   | 1727   | 645                                     | 3978  | 769                     | 5,8   |
| 2005 | 8,2  | 1808   | 690                                     | 3152  | 657                     | 6,5   |
| 2006 | 10,0   | 1145   | 424                                     | 2408  | 786                     | 6,7   |
| 2007 | 11,5   | 1419   | 634                                     | 2526  | 881                     | 6,7   |
| 2008 | 10,8   | 1647   | 680                                     | 2446  | 758                     | 5,9   |
| 2009 | 10,7   | 1893   | 753                                     | 2685  | 641                     | 4,8   |
| 2010 | 11,5   | 2043   | 479                                     | 2408  | 663                     | 3,8   |
| 2011 | 12,8   | 2510   | 517                                     | 3238  | 897                     | 3,8   |
| 2012 | 13,6   | 2188   | 554                                     | 3403  | 942                     | 3,3   |
| 2013 | 13,6   | 1576   | 502                                     | 3138  | 809                     | 3,3   |
| 2014 | 12,1   | 1743   | 447                                     | 3661  | 1314                    | 2,5   |
| 2015 | 15,2   | 1217   | 458                                     | 3136  | 966                     | 1,4   |

Джерело: побудовано за даними [3]

Для забезпечення інноваційного розвитку підприємств, особливо малого і середнього бізнесу, доцільно створити механізм охорони інтелектуальної промислової власності і умови ліквідності інтелектуальної власності як об'єкта ринку [4, с. 26].

Таким чином, для активізації інноваційної діяльності в національній економіці необхідно застосовувати такі механізми: раціоналізація напрямів витрат зі зміщенням акцентів із придбання машин, обладнання та програмного забезпечення на проведення науково-дослідних робіт; залучення до фінансування інновацій коштів іноземних інвесторів і банківських установ; державно-приватне партнерство у сфері розробки високотехнологічних процесів і продукції; створення єдиної державної інформаційної бази про зареєстровані інноваційні пропозиції.

**Список використаних джерел:**

1. Чайка Ю. Механізми структурного розвитку національної економіки / Ю. Чайка // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2011. – № 3. – С. 30-41.

2. Осідач О. Б. Еволюційність управління інноваційною діяльністю – засіб збереження цілісності національної економіки в кризових умовах [Електронний ресурс] / О. Б. Осідач // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.10. – С. 250-257.

3. Наукова та інноваційна діяльність (1990-2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Десяєва Л. М. Пріоритети сталого інноваційного розвитку національної економіки / Л. М. Десяєва // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2012. – № 2. – С. 23-28.